

**FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT G. REISCHL
FREMSAT DEN 15. SEPTEMBER 1976¹**

Høje Ret.

Til forståelse af den anmodning om præjudiciel afgørelse, Cour d'Appel i Mons har forelagt Domstolen ved kendelse af 9. december 1975, må følgende bemærkninger forudskikkes:

Den 24. oktober 1959 indgik det franske selskab Bouyer, Tomblaine (departementet Meurthe-et-Moselle) en aftale med det belgiske selskab De Bloos, Leuze, hvorved det belgiske firma erhvervede eneret til at forhandle de af Bouyer fremstillede produkter i Belgien, Luxembourg og det tidligere belgiske Congo. Aftalen gjaldt først for tre år, derefter blev den hver gang stiltiende forlænget, fordi den ikke blev opsagt. Den blev anmeldt til Kommissionen i henhold til forordning nr. 17. Nogen enkeltstående fritagelse krævedes imidlertid ikke, da aftalen ifølge en meddelelse fra Kommissionen fra 1969 var omfattet af gruppefritagelsen i forordning nr. 67/67 (EFT-specialudgave 1967, s. 9; org. ref. Amtsblatt nr. 57 af 25. 3. 1967, s. 849).

I efteråret 1972 opstod der åbenbart vanskeligheder i samarbejdet mellem parterne. Vanskelighederne skyldtes, at firma Bouyer havde indledt forhandlinger i Belgien med en anden virksomhed med henblik på forhandling af sine produkter. Heri så firma De Bloos et kontraktsbrud, der medfører visse retsvirkninger. Firma De Bloos har i denne forbindelse henvist til en belgisk lov af 27. juli 1961, som ændret ved lov af 13. april 1971. Efter denne lov anses aftaler som den her omtvistede for indgået på ubestemt tid, hvis de to gange stiltiende forlænges. Desuden bestemmer loven, at hæver en part kontrakten uden at overholde en rimelig opsigelsesfrist, har den anden part krav på en passende erstatning og derhos ret

til en erstatning efter billighed, såfremt fabrikanten opsiges kontrakten af grunde, der ikke kan tilregnes forhandleren.

Under henvisning til disse bestemmelser anlagde firma De Bloos sag ved Tribunal de Commerce (handelsretten) i Tournai. Sagsøgeren nedlagde påstand om anerkendelse af, at eneforhandlingsaftalen som følge af firma Bouyers kontraktsbrud var bragt til ophør den 1. oktober 1972 og påstod desuden det franske firma dømt til betaling af skadeserstatning.

Det sagsøgte selskab rejste indsigelse mod handelsrettens kompetence. Den førnævnte belgiske lov bestemmer i denne henseende, at sager, som anlægges af eneforhandlere mod de respektive leverandører på grund af kontraktsbrud, kan anlægges ved eneforhandlerens hjemting, såfremt eneforhandlingsaftalen har virkning i Belgien. Denne regel lod Tribunal de Commerce dog ude af betragtning, fordi den, tilsyneladende med rette, anså den for afløst af konventionen om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelse i borgerlige sager, herunder handelssager, der var trådt i kraft den 1. marts 1973. Tribunal de Commerce støttede sig derfor i stedet på denne konvention, særligt på artikel 5, nr. 1, der bestemmer:

»En person, der har bopæl på en kontraherende stats område, kan sagsøges i en anden kontraherende stat: 1. i sager om kontraktsforhold ved retten på det sted, hvor den forpligtelse, der ligger til grund for sagen, er opfyldt eller skal opfyldes; ...»¹

Af klausuler i sagsøgtets forretningsbreve og regninger fremgik det, at Nancy

¹ — Oversættelse ved EF-Rådet 1976.

skulle være værneting, at regninger skulle berigtiges i Nancy, og at varerne skulle leveres på sagsøgtets forretningssted, og heraf sluttede Tribunal de Commerce, at det sagsøgte firma ikke skulle opfylde sine forpligtelser i Belgien, men i Frankrig. Retten udelukkede derfor, at belgiske domstole var kompetente til at behandle sagen.

Denne dom indankede firma De Bloos for Cour d'Appel i Mons. Efter en bedømmelse af sagens faktiske omstændigheder kom Cour d'Appel til et andet resultat, idet der efter rettens mening ikke forelå nogen aftale om opfyldelsessted i Frankrig og dermed ikke nogen for den omtvistede forpligtelse gældende værnetingsaftale i den i konventionens artikel 17 anførte forstand. Det var nemlig Cour d'Appel's opfattelse, at de anførte klausuler kun havde været gældende for de enkelte køb, men ikke for selve rammeaftalen, hvis opfyldelse retssagen alene angår. Desuden anser Cour d'Appel det for muligt, at belgiske domstole kan være kompetente enten i medfør af den førnævnte artikel 5, nr. 1 i konventionen eller efter dennes artikel 5, nr. 5, der bestemmer:

»i sager vedrørende driften af en filial, et agentur eller en lignende virksomhed, ved retten på på sted, hvor virksomheden er beliggende«.

Helt utvivlsomt er dette dog ikke for Cour d'Appel, hvilket skyldes følgende grunde:

Ved anvendelse af belgisk ret — og Cour d'Appel skal i medfør af en kollisionsnorm i den belgiske lov af 1961 anvende belgisk ret i sagen, da eneforhandlingsaftalen har virkninger i Belgien — kom Cour d'Appel med hensyn til domskonventionens artikel 5, nr. 1, altså opfyldelsesværnetinget, til det resultat, at det rejste krav kunne kvalificeres på forskellig vis. For nogle er det afgørende, at erstatningspligten træder i stedet for pligten til at overholde en rimelig opsigelsesfrist; i leverandørens hovedforpligtelse ser de grundlaget for erstatningskravet og betrag-

ter således dette som et kontraktsmæssigt krav. For andre er det afgørende, at leverandøren har valget mellem at overholde en rimelig opsigelsesfrist og at betale erstatning, og for disse er erstatningspligten en retsvirkning af kontraktsophævelsen, dvs en ny selvstændig forpligtelse. Således kan der altså enten blive tale om, at opfyldelsesstedet er i Belgien, det sted, hvor leverandørens hovedforpligtelse skal opfyldes, eller — da betalingsforpligtelser skal opfyldes hos debitor — i Frankrig, på den sagsøgte franske debtors hjemsted.

Hvad angår anvendelsen af artikel 5, nr. 5 i konventionen ligger vanskeligheden efter Cour d'Appel deri, at eneforhandleren efter det i sagen oplyste ikke var beføjet til at handle i leverandørens navn, og at forhandleren ikke var undergivet tilsyn eller anvisninger fra leverandørens side. Derfor er Cour d'Appel i tvivl om, hvorvidt den belgiske eneforhandler kan betragtes som en filial i den i konventionens artikel 5, nr. 5 anførte betydning.

Af disse grunde har Cour d'Appel udsat sagen for at indhente en præjudiciel afgørelse vedrørende fortolkningen af kompetence- og fuldbyrdelseskonventionen. I forelæggelseskendelsen af 9. december 1975 er følgende spørgsmål anført:

I — I en tvist mellem en forhandler efter en eneforhandlingsaftale og den pågældende leverandør, som forhandleren påstår har krænket den tilsikrede eneret, omfatter udtrykket »forpligtelse« artikel 5, nr. 1 i konventionen af 27. september 1968 om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handels-sager, en hvilken som helst af de nedennævnte forpligtelser, eller må én eller flere af disse udelukkes:

1. Enhver forpligtelse i henhold til rammeaftalen om eneforhandling samt i henhold til de senere i medfør af rammeaftalen indgåede salgskontrakter;

2. den omtvistede eller den for søgsmålet til grund liggende forpligtelse, og i bekræftende fald:

- a) den oprindelige forpligtelse (såsom pligten til ikke at sælge til andre på de aftalte områder eller pligten til at give rimelig varsel i tilfælde af ensidig opsigelse);
- b) forpligtelsen til at tilsvare den oprindelige forpligtelse (pligten til at yde erstatning eller skadeserstatning);
- c) forpligtelsen til at betale skadeserstatning, når den oprindelige forpligtelse bortfalder på grund af fornyelsesvirkningen ved, at kontrakten annulleres eller hæves;
- d) endelig forpligtelsen til at betale en »passende erstatning« eller en »tillægserstatning«, således som det bestemmes i §§ 2 og 3 i den belgiske lov af 27. juli 1961 om den ensidige ophævelse af eneforhandlingsaftaler indgået for ubestemt tid, som ændret ved lov af 13. april 1971?

II — Er forhandleren efter en eneforhandlingsaftale leder af en leverandøren tilhørende filial, agentur eller lignende virksomhed, i den i artikel 5, nr. 5 i Bruxelles-konventionen forudsatte betydning, når forhandleren hverken er beføjet til at handle i fabrikantens navn eller til at forpligte ham, eller undergivet dennes kontrol eller anvisninger?

I — Før jeg kan gå ind på disse spørgsmål, skal jeg først tage stilling til et procesretligt problem. Dette skyldes, at der til denne anmodning om præjudiciel afgørelse, som rutinemæssigt er tilsendt alle medlemsstaterne i Fællesskabet, også er fremsat bemærkninger fra Det forenede Kongeriges regering, selv om kompetence — og fuldbyrdelseskonventionen og protokollen om dens fortolkning hid-

til kun gælder for de oprindelige af Fællesskabets medlemsstaterne.

Som det har vist sig under sagens behandling, er der uenighed om, hvorvidt sådanne indlæg fra de tre nye medlemsstater side kan tillades. Tilhængerne heraf henviser først og fremmest til artikel 5 i fortolkningsprotokollen, der hvad angår den præjudicielle procedure, henviser til EØF's protokol vedrørende statuten for Domstolen. Tilhængerne mener, at eftersom artikel 20 i nævnte protokol jo henviser til alle medlemsstaterne, må det samme gælde for sager i henhold til artikel 3 i fortolkningsprotokollen. Desuden henviser de til artikel 37 i statuten for EØF's Domstol, hvorefter alle medlemsstaterne har ret til at indtræde »i retstvister, der er indbragt for Domstolen«. — Heroverfor har den franske regering, der er den eneste, der har rejst indsigelser, anført, at for udelukkelse af de nye medlemsstater fra forhandlingerne taler, at kun retterne i de oprindelige medlemsstater og disses »kompetente myndigheder« i den i artikel 4 i fortolkningsprotokollen anførte betydning, kan forelægge spørgsmål for Domstolen. Desuden har den franske regering anført, at det kun er de kontraherende stater, dvs. de stater, der har indgået konventionen, der er i stand til nærmere at præcisere dens indhold.

Ved bedømmelsen af dette spørgsmål kan man givet betvivle, om henvisningen i fortolkningsprotokollens artikel 5 er tilstrækkeligt grundlag for samtlige 9 medlemsstaters deltagelse i de præjudicielle sager vedrørende konventionen om retternes kompetence. Det må nemlig ikke overses, at artikel 5 begynder med ordene »medmindre andet er bestemt i denne protokol«. Dette kunne opfattes således, at dette beror på protokollens mening og indhold, og at det afgørende er, hvilke medlemsstater protokollen allerede er blevet bindende for. Desuden kan der henvises til artikel 4 i protokollen, hvor der — bortset fra Kommissionen og Rådet — kun tales om meddelelse til de *kontraherende stater*. Dette kan opfattes som en

almindelig tydeliggørelse af retten til at deltage, selv om det dog ikke ganske ses, hvorfor der i sager efter artikel 4 i fortolkningsprotokollen, hvor det også kun drejer sig om fortolkningsspørgsmål, skulle gælde noget andet hvad angår medlemsstaternes deltagelse, end i sager efter artikel 3.

På den anden side må det dog indrømmes, at der må lægges betydelig vægt på de henvisninger, som under forhandlingerne er gjort til artikel 3, stk. 2 i akten vedrørende tiltrædelsesvilkårene og tilpasningerne af traktaterne samt til artikel 63 i konventionen om retternes kompetence. Efter artikel 3, stk. 2 i tiltrædelsesakten forpligter de nye medlemsstater sig til

»at tiltræde de i EØF-traktatens artikel 220 forudsatte overenskomster samt protokollerne vedrørende Domstolens fortolkning af disse overenskomster, undertegnet af de oprindelige medlemsstater, og med dette mål for øje at indlede forhandlinger med de oprindelige medlemsstater med henblik på at foretage de nødvendige tilpasninger deraf.«

Som bekendt er disse forhandlingers første fase allerede afsluttet. Artikel 63 i konventionen vedrørende retternes kompetence bestemmer:

»De kontraherende stater anerkender, at enhver stat, som bliver medlem af Det europæiske økonomiske Fællesskab, skal erklære sig indforstået med, at denne konvention anvendes som grundlag for de forhandlinger, der er nødvendige for, mellem de kontraherende stater og den pågældende stat, at sikre gennemførelsen af artikel 220, sidste stykke, i traktaten om oprettelse af Det europæiske økonomiske Fællesskab.

De nødvendige tilpasninger kan fastsættes i en særlig konvention mellem de kontraherende stater på den ene side og den pågældende stat på den anden side.«

Efter rapporten vedrørende konventionen om retternes kompetence og fuldbyrdelse

af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager, — i det følgende benævnt »rapporten« — betyder dette, at der ikke må gøres undtagelser fra konventionens principper, at altså konventionens grundlæggende regler og principper også skal gælde for de nye medlemsstater. Således har fremtidige kontraherende stater en ægte og beskyttelsesværdig interesse i allerede nu at deltage i fortolkningsarbejdet; thi de tilsvarende retsafgørelser vil — i hvert fald hvad konventionens grundlæggende principper angår — indgå i de retsregler, som de nye medlemsstater må tiltræde. Eftersom det givet ikke er let at afgrænse, hvad der hører til konventionens grundlæggende indhold, og hvad der kan være genstand for tilpasninger, bør man efter min opfattelse ikke tøve med at gå det skridt videre og generelt tillade indlæg fra de nye medlemsstater i præjudicielle sager, der vedrører konventionen om retternes kompetence og fuldbyrdelse af retsafgørelser. Til støtte herfor kan i øvrigt også anføres, at det jo drejer sig om en objektiv sagsbehandling til fortolkning af konventionen, som procesdeltagerne principielt ikke råder over. Om nødvendigt kunne det anføres, at de hensigter, de kontraherende stater havde ved konventionens indgåelse, jo uden videre kan tages i betragtning samtidig med indlæggene fra de oprindelige medlemsstater.

Uden at jeg anser det for nødvendigt nærmere at komme ind på artikel 37 i statuten for EØF's Domstol — dens anvendelse på sager af den foreliggende art forekommer mig umiddelbart højst tvivlsomt —, skal jeg altså foreslå, at det statueres, at der intet kan indvendes imod, at de nye medlemsstater medvirker i sager til fortolkning af konventionen vedrørende retternes kompetence og fuldbyrdelse af retsafgørelser.

II — 1. Det første spørgsmål, som jeg nu skal behandle, vedrører fortolkningen af artikel 5, nr. 1 i konventionen vedrørende retternes kompetence og fuldbyrdelse af retsafgørelser, altså den regel, hvorefter sager om kontraktsforhold kan

anlægges ved retten på det sted, hvor opfyldelse skal ske.

Der opstår herved et problem, som skyldes, at de materielle retsregler, herunder international privatret endnu ikke er harmoniseret i Fællesskabet. En national ret, der undersøger sin kompetence i medfør af nævnte artikel 5, stk. 1, må derfor først efter sin egen internationale privatret afgøre, hvilken lov der er anvendelig på det pågældende retsforhold, og derpå efter denne lov fastlægge, hvor den omhandlede forpligtelse skal opfyldes. Kommer den herved til det resultat, at der findes flere opfyldelsessteder, så rejser konventionen det spørgsmål, om de alle må ligestilles, eller om den omhandlede artikel skal fortolkes således, at nogle opfyldelsessteder lades ude af betragtning.

Efter alt, hvad der under forhandlingerne er blevet anført om spørgsmålet, er jeg for det første ikke i tvivl om, at Kommissionen har ret, når den understreger, at udtrykket i artikel 5 »opfyldelse af en kontraktmæssig forpligtelse« i et vist omfang har et selvstændigt, et så at sige fællesskabsretligt indhold, at altså national ret for så vidt ikke alene er afgørende.

Allerede af principielle grunde kan man vel gå ud fra, at begreber i overenskomster, der som konventionen har betydning for Fællesskabets daglige liv — i konventionen drejer det sig om en lettelse af fuldbyrdelsen af retsafgørelser — har en fællesskabsretlig betydning, i hvert fald for så vidt der ikke foreligger en klar og entydig henvisning til national ret som for eksempel i artikel 52 om bopælsbegrebet.

Hvad angår konventionen om retternes kompetence og fuldbyrdelse af retsafgørelser, er det særligt vigtigt, at denne konvention skaber en *ensartet* kompetenceordning. Konventionens regler skal iagttages af de nationale retter, og hvis en sådan ret antager, at den er kompetent, sker der med enkelte undtagelser principielt ikke senere nogen kontrol heraf. Dette fremgår ganske klart af den alle-

rede nævnte rapport. Men fælles kompetenceregler forudsætter, må man kunne sige, principielt selvstændige begreber for at kunne defineres.

Det er videre af betydning, at det er et grundlæggende hensyn i konventionen, ikke at skabe flere værneting end strengt nødvendigt. Det er således bl.a. betegnende, at kontraktens indgåelsessted lades ude af betragtning. Men da det er den ret, hvor sagen anlægges, der afgør, hvilken lov, der skal anvendes, og for så vidt en tvist herom, bortset fra enkelte undtagelser, ikke senere er mulig, kan det ikke afvises, at der er fare for en forøgelse af antallet af de værneting — hvilket netop illustreres af nærværende sag — når alene nationale retsregler er bestemmende.

Også selv om man ikke kan gå så langt som at sige, at det af konventionen selv fremgår, hvor opfyldelsesstedet ligger — idet der ikke er noget holdepunkt for et så vidtgående indgreb i den nationale ret; dette ville yderligere i mangel af en nærmere præcisering være forbundet med en betydelig fare for retsikkerhed — står det dog efter de hidtidige redegørelser fast, at et opfyldelsessted, fastlagt på grundlag af national ret for et bestemt retsforhold, ikke ubetinget er afgørende for konventionens anvendelse.

Hvis vi med udgangspunkt i denne principielle antagelse betragter spørgsmålets forskellige sider, således som disse er blevet fremstillet med henblik på sagsforholdet i hovedsagen, så kan der uden vanskeligheder drages endnu en slutning.

Konventionens artikel 5, nr. 1 skal givet ikke forstås således, at der kun gælder *ét* opfyldelsessted for *et helt* kontraktforhold, navnlig ikke for et så sammensat forhold som en eneforhandlingsaftale, inden for hvis rammer der indgås talrige enkeltstående forretninger. En modsat antagelse ville forekomme ganske usædvanligt, når henses til den sædvanlige bedømmelse af opfyldelsesstedet som

værneting i de retssystemer, hvor begrebet opfyldelsessted hidtil har været kendt. Det er også klart, at det for anvendelsen af artikel 5, nr. 1 kommer an på den forpligtelse, der ligger til grund for striden. Dette fremgår tydeligt af den allerede nævnte rapport, som blev overgivet regeringerne sammen med udkastet til konventionen, idet rapporten lægger afgørende vægt på den forpligtelse, der *ligger til grund for sagen*. Denne opfattelse tiltrædes også af kendte teoretikere som Martha Weser i »Convention communautaire sur la compétence judiciaire et l'exécution des décisions« (s. 248). Hun finder, at der er direkte støtte i den tyske og italienske affattelse af konventionen. Desuden planlægges en tilsvarende ændring i den franske og nederlandske tekst i forbindelse med arbejdet vedrørende de nye medlemsstaters tiltrædelse af konventionen. Dette fremgår — under henvisning til konventionsforfatterens vilje — af beretning af 20. november 1975 fra Rådets arbejdsgruppe, der er forelagt af Kommissionen. Ved gensidigt bebyrdende aftaler fører konventionens artikel 5, nr. 1 altså til forskellige værneting alt efter hvilken forpligtelse, der er strid om, når opfyldelsesstederne er forskellige. Ved eneforhandlingsaftaler er det lige så naturligt, at leverandørens og forhandlerens forpligtelser må holdes ude fra hinanden, og at de konkrete køb, som er afviklet inden for aftalens rammer, må lades ude af betragtning på grund af deres retlige selvstændighed i de tilfælde, hvor forhandleren gør krav gældende på grund af kontraktbrud.

Derimod er det ikke ganske så enkelt at afgøre det spørgsmål, som man vel har anset for hovedsagens egentlige problem, nemlig om krav mod leverandøren på grund af brud på en eneforhandlingsaftale hver gang skal betragtes isoleret, for så vidt som de efter national ret ikke betragtes som kontraktmæssige krav, eller om det, uanset sådanne krav har hjemmel i lov, er opfyldelsesstedet for hovedforpligtelsen, der er afgørende, fordi det er den, der ligger til grund for søgsålet, og fordi det i grunden drejer sig om, at den ikke er blevet rigtigt opfyldt.

Faktisk kunne man i denne sammenhæng fortolke artikel 5, nr. 1 snævert og hævde, at da bestemmelsen kun taler om krav i *kontraktforhold* kan den ikke finde anvendelse på lovhjemlede krav, der opstår ved manglende opfyldelse af kontraktmæssige forpligtelser. I sidste instans må man dog indrømme, at Kommissionens opfattelse, hvorefter der skal anlægges en vid fortolkning, er langt bedre begrundet.

Således skal antallet af værneting efter konventionen principielt formindskes, og konventionen bygger på så vidt muligt at undgå modstridende afgørelser i de forskellige kontraherende stater. Den allerede nævnte beretning udtaler sig ganske klart i samme retning. For så vidt kan der henvises til artikel 21, der bestemmer, at såfremt krav, der har samme genstand og hviler på samme retlige grundlag, fremsættes mellem samme parter for retter i forskellige kontraherende stater, skal enhver anden ret end den, ved hvilken sagen først er anlagt, erklære sig inkompetent til fordel for denne ret. I samme retning går også artikel 22, der bestemmer, at såfremt krav, som er indbyrdes sammenhængende, fremsættes for retter i forskellige kontraherende stater, og sagerne verserer for disse retter i første instans, kan enhver anden ret end den, ved hvilken sagen først er anlagt, udsætte afgørelsen. Ved indbyrdes sammenhængende krav forstås i denne forbindelse krav, der er så snævert forbundet, »at det er ønskeligt at behandle og påkende dem samtidigt for at undgå uforenelige afgørelser i tilfælde af, at kravene er blevet påkendt hver for sig«.

En modsat opfattelse, der ville medføre en opdeling af kompetencerne, ville nemlig stride mod princippet om god retspleje og må således forekomme ganske uvedkommende inden for rammerne af en konvention, der har til formål at sørge for en effektiv retsforfølgning. At en sådan opfattelse ville medføre betragtelige vanskeligheder, fremgår netop af hovedsagen. Således måtte man givet anerkende belgiske retters kompetence hvad

angår kravet om en retslig ophævelse af kontraktsforholdet, fordi dette krav klart vedrører leverandørens hovedforpligtelse og et belgisk opfyldelsessted for så vidt er til stede. Hvad derimod angår kravet på skadeserstatning, der jo er afhængig af afgørelsen vedrørende kontraktens ophævelse, måtte man vel, ved en anden kvalifikation antage et fransk opfyldelsessted og for så vidt franske retters kompetence.

Til slut er det også af interesse — om dette er afgørende må stå hen — at lægges den af Kommissionen anførte løsning til grund, vil opfyldelsesstedets værning ligge i den stat, hvis ret er anvendelig på det pågældende retsforhold — hvilket i øvrigt er et resultat, som den nævnte beretning udtrykkeligt betegner som ønskelig. Dette fremgår ikke blot af belgisk international privatret, men også de her henhørende kollisionsnormer i de fleste medlemsstater, hvorefter det kommer an på det eneforhandleren overladte område, synes at føre til samme resultat. Desuden vil dette vel også blive indholdet af den påtænkte konvention om den på forpligtelser i og uden for kontraktsforhold anvendelige lov, da jo artikel 4 i et allerede udarbejdet udkast bestemmer, at medmindre parterne aftaler andet, er det loven i det land, hvortil kontrakten har den tætteste tilknytning, der skal finde anvendelse.

Jeg må derfor konkludere, at det ved bevarelsen af det første spørgsmål i den præjudicielle forespørgsel må lægges til grund, at det afgørende for anvendelsen af artikel 5, nr. 1 i konventionen om retternes kompetence er den kontraktsmæssige forpligtelse, der er grundlag for sagen, og hvor der er tale om en tvist vedrørende følgerne af en leverandørs tilsidesættelse af en eneforhandlingsaftale, er det leverandørens hovedforpligtelse, der er genstand for retssagen, også selv om følgerne af en tilsidesættelse af denne forpligtelse er fastsat i lovsform.

2. Den forelæggende ret anser det, som vi har set, endvidere for vigtigt at opnå

en fortolkning af artikel 5, nr. 5 i konventionen om retternes kompetence og fuldbyrdelse af retsafgørelser. Efter det *andet spørgsmål* i den præjudicielle forespørgsel må det altså også bestemmes, hvad der skal forstås ved »filial«, »agentur« og »en lignende virksomhed«, og hvorledes udtrykket »sager vedrørende driften af en filial« etc. skal tydes.

Dette kræver ikke lange redegørelser. Det er min opfattelse, at Kommissionens indlæg, som også den britiske regerings repræsentant har tilsluttet sig, er helt igennem overbevisende.

Således kan det siges, at en filial på den ene side er kendetegnet ved en vis selvstændighed og på den anden side ved en underordnelse under moderselskabet, hvis kontrol den er undergivet. Det er især karakteristisk, at der ikke er tale om nogen selvstændig juridisk person men om en beføjelse til at handle i moderselskabets navn. Noget tilsvarende gælder for agenturet, hvis selvstændighed dog er mindre udpræget.

Dette blev fremhævet på grundlag af medlemsstaternes retsordninger, af tidligere gældende bi- eller multilaterale aftaler samt af EØF-traktatens bestemmelser, der uden tvivl har en vis vejledende værdi for en konvention, der er afsluttet inden for dens rammer. Særligt af EØF-traktatens artikel 52, der sonderer mellem agenturer og filialer på den ene side og datterselskaber på den anden side, kan det sluttes, at de førstnævnte ikke kan betragtes som juridiske personer. Hermed skulle det altså sammen med det i hovedsagen oplyste være sikkert, at der ikke i den foreliggende retssag kan udledes nogen kompetence for belgiske retter af artikel 5, nr. 5 i konventionen, i hvert fald havd angår begreberne filial og agentur.

Hvad angår udtrykket »en lignende virksomhed« har Kommissionen påvist, at der ikke her kan være tale om nogen større selvstændighed, at en underordnelse under en anden virksomhed ligeledes her er det kendetegnende. Eftersom

status som juridisk person ikke er afgørende i erhvervs- og næringsretlig henseende kan det ganske vist tænkes, at også virksomheder, der er juridiske personer, er omfattet af dette begreb, som for eksempel et fuldstændigt behersket datterselskab, der blot fungerer som en afdeling af bedriften. Det synes heller ikke udelukket, at også eneforhandlere kan betragtes som en sådan »lignende virksomhed«, fordi en del af nyere teori lægger vægten på den økonomiske afhængighed, dvs. leverandørens eller overdragerens mulighed for at bestemme salgsvilkårene. Men selv om man forudsætter, at den belgiske forhandler — hvad der dog efter det oplyste ikke synes at være tilfældet — skulle være omfattet af begrebet lignende virksomhed i den her anførte forstand, så ville dette dog ikke kunne lægges til grund, at den for hans krav mod fabrikanten kompetente ret skulle kunne bestemmes efter artikel 5, nr. 5 i konventionen. Som med rette fremhævet af Kommissionen er det for så vidt vigtigt, at artikel 5, nr. 5 som en undtagelsesbestemmelse principielt må fortolkes snævert. Det er derhos vigtigt, at man

ved udarbejdelsen af konventionen udtrykkeligt har udeladt værneting, der er betinget af sagsøgers statsborgerskab eller bopæl. Det kan derfor ikke antages, at artikel 5, nr. 5 tillader, at en i denne bestemmelses forstand »lignende virksomhed«, der er en juridisk person, anlægger sag ved den ret, der er kompetent på dens hjemsted, når der er tale om en sag angående forbindelserne til den overordnede virksomhed, til moderselskabet. Det er indlysende, at det alene er formålet med artikel 5, nr. 5, at *tredjemand*, der har et udestående med en sådan »lignende virksomhed«, lettere skal kunne gennemføre sin retsforfølgning derved, at han ikke er henvist til at anlægge sag ved moderfirmaets hjemsted. Det er kun af hensyn til tredjemand, der er fastsat et værneting, der ligger nærmere det sagsforhold, der skal pådømmes.

Med henblik på det andet spørgsmål kan det altså fastslås, at konventionens artikel 5, nr. 5 på ingen måde tillader en fortolkning, der under hovedsagens omstændigheder ville føre til, at en belgisk ret var kompetent.

3. Herefter skal jeg foreslå, at anmodningen om præjudiciel afgørelse fra Cour d'Appel i Mons besvares således:

- a) I en tvist vedrørende en eneforhandlingsaftale er det afgørende for anvendelsen af artikel 5, nr. 1 i kompetence- og fuldbyrdelseskonventionen ikke *en hvilken som helst* forpligtelse, der flyder af kontraktsforholdet, men alene *den* forpligtelse, der er grundlaget for retssagen. I en tvist angående overholdelsen af en eneforhandlingsaftale må sådanne forpligtelser lades ude af betragtning, som er opstået i medfør af de konkrete salg inden for rammerne af eneforhandlingsaftalen. I tvister, der vedrører følgerne af leverandørens tilsidesættelse af eneforhandlingsaftalen, er sagens genstand leverandørens hovedforpligtelse, hvorved det ingen betydning har, om følgerne af en sådan tilsidesættelse er fastsat i lovsform, og hvorledes erstatningspligten kvalificeres i national ret.
- b) Artikel 5, nr. 5 i konventionen om retternes kompetence gælder kun for virksomheder, der er underordnet en anden virksomhed og som er undergivet den ledende virksomheds kontrol og anvisninger. Hvad angår virk-

somheder, der er selvstændige juridiske personer, men som på grund af deres økonomiske afhængighed falder ind under de i artikel 5, nr. 5 nævnte virksomheder, finder denne bestemmelse ikke anvendelse på tvister med den overordnede virksomhed.